

прав і свобод інших осіб. Їх перелік невичерпний, оскільки людина будь-як може захищатись в межах законодавства.

На мою думку, зміст особистого права людини на самозахист складається з таких основних можливостей людини: а) звертатись із заявою, пропозиціями, зауваженнями до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, організацій, засобів масової інформації з метою захисту своїх прав від протиправних посягань та порушень; б) захищатись самостійно від протиправних посягань, але не перевищуючи меж необхідної оборони, крайньої необхідності та заходів щодо затримання злочинця; в) вимагати від компетентних органів та посадових осіб прийняття звернення і відповідного рішення по ньому; г) користуватись правом самостійного захисту своїх прав від протиправних посягань та правопорушень; д) звертатися до суду в разі створення перешкод з боку будь-кого в реалізації права людини на самозахист своїх прав.

Отже, конституційне право людини та громадянина на самозахист є реальною можливістю особи будь-якими незабороненими засобами попередити правопорушення, припинити його та відвернути суспільно-небезпечні наслідки, відновити свій правовий статус як до правопорушення та зобов'язати винного не вчиняти правопорушення в подальшому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Дюрягин І.Я. Гражданин и закон. - 2-е изд., с изм. и доп. – М.: Юрид. лит., 1991. – 366 с.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. - № 2. – Ст. 15.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. - 19.05.2012. - № 90-91.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 25. – Ст. 131.

ЩОДО АНАЛІЗУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Федотов Олександр Анатолійович, кандидат юридичних наук, начальник НДЕКЦ УМВС України в Вінницькій області

У довідковій юридичній літературі в системі публічного права виділяють конституційне (державне), муніципальне, адміністративне, адміністративно-процесуальне, фінансове, податкове, кримінальне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче право, господарський процес, міжнародне публічне та міжнародне гуманітарне право. В той же час, у монографічній правовій літературі спостерігається розмаїття визначень складових системи публічного права. Так, наприклад, В.Лазарев у систему публічного права включає конституційне, адміністративне, фінансове, кримінальне, екологічне, кримінально-процесуальне, цивільне процесуальне та міжнародне публічне право, яке входить не всією сукупністю міжнародно-правових норм, а лише тією їх частиною, яка виступає джерелом національного права.

В. Хропанюк виділяє державне, адміністративне та кримінальне право як елементи системи публічного, Д.Галліган, В.Полянський, Ю.Старілов – конституційне (державне), адміністративне, кримінальне, фінансове, процесуальне, міжнародне публічне право, судоустрій, О.Юлдашев - конституційне, адміністративне, фінансове, процесуальне право, однак вважає, що вони не є дійсним публічним правом, оскільки частина норм зазначених галузей права бере витоки з минулого тоталітарного (бюрократичного) права. А воно було, значною мірою, псевдоправом. Окрім того у книзі Д.Кіннота, А.Местра, Р.Ролі “Державні служби та

економічне публічне право”, опублікованій у Парижі у 1992 році, діяльність держави у сфері економіки розглядається як предмет цієї галузі, який складається із норм адміністративного, цивільного, фінансового, трудового, кримінального права.

Ю.Тихомиров – автор однієї із небагатьох монографічних робіт, присвячених публічному праву, вважає за доцільне виділяти конституційне, адміністративне, фінансове, «право правосуддя», інформаційне право, тобто галузі, які повністю входять до орбіти публічного права однорідною нормативною структурою і методами регулювання.

Система публічного права, а відповідно і воно саме, публічного права, як слушно зазначає В.Лазарев, зумовлена його природою та особливостями національної правової системи, у різних країнах система публічного права та її елементи визначаються по-різному.

У книзі К.Керамеуса та Ф.Казириса “Вступ до грецького права” (1993 р.) право відповідної держави представлено у вигляді цілісного об’єднання без розподілу на приватне і публічне. Історично грецьке право вважалось скоріше «людського», ніж духовного походження. Сильний релігійний вплив не послабив таких загальних ідей публічного і приватного права, як справедливість, свобода, автономія. З V століття активніше почали розвиватися галузі приватного права у містах-державах, однак у той же час виокремилися й інститути публічного права, такі як охорона публічного інтересу, конституційна вимога публікації законів та поправок до них, участь більшості громадян у роботі апеляційних судів. Поступово римське право повністю поширилося на всю територію Греції, хоча продовжувалася його боротьба з національним правом.

Розмежування публічного та приватного права стає дещо чіткішим у період революційних перетворень у суспільстві.

Останнім часом відбувається процес «обміну» сферами і методами між приватним і публічним правом. Одні з них переходять у галузь публічно-правового регулювання, коли виникають нові інтереси, явища і процеси, які вимагають державного регулювання (наприклад, інформаційна безпека, участь сторін у міжнародних об’єднаннях, боротьба з міжнародними злочинами). Інші сфери відходять до приватноправового регулювання, коли розширення самостійності господарюючих суб’єктів вимагає звуження галузей державного управління й збільшення питомої ваги їх саморегуляції. Відповідно модифікуються галузі права, й, як наслідок, системи публічного та приватного права. Це певним чином впливає і на елементи системи публічного права, що передбачає появу нових галузей права, законодавства, модифікацію раніше діючих (митне право раніше розглядалося як складова адміністративного права, а вже в сучасних умовах правотворчих та державотворчих процесів як самостійна галузь права, про можливість виділення інформаційного права як галузі права мову почали вести нещодавно).

Досить дискусійним в юридичній літературі було і залишається питання співвідношення в інституті державної служби норм адміністративного й трудового права, і зокрема належності останнього як елементу до системи публічного чи приватного права. Висловлюються різні, інколи навіть суперечливі, протилежні думки, однак домінуючим є все ж таки визнання трудового права переважно галуззю приватного права, яке обслуговується процесуальною складовою адміністративного права, однак, публічне право, завдяки своїй специфіці, не може складатися лише із галузей права. Так, відомий російський вчений-юрист Г.Шершеневич виокремлює в його системі не тільки галузі права, а й додає як елементи галузі законодавства. Його точка зору є цілком логічною, оскільки публічне право – це свого роду «супергалузь», «суперблок елементів», тому і його система є вельми специфічною, такою, що включає різні елементи. На це роблять вказівку М.Марченко, О.Харитонова, О.Юлдашев, виділяючи,

поряд із галузями права, й інші елементи – галузі законодавства. О.Харитонова називає їх публічними галузями законодавства (при повному узгодженні із галузями права) та галузями законодавства публічної спрямованості, і з нею варто погодитися. Виділення цілої сукупності галузей законодавства дає можливість говорити про існування ускладненого елемента системи публічного права законодавчого змісту, який є дещо ширшим у порівнянні із також ускладненим елементом, однак правового змісту, що в цілому зумовлює складний характер системи публічного права, що, в той же час, не дає підстав для помилкового ототожнення її із суміжними поняттями – “правова система”, “система законодавства”.

МОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Янковська Галина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри юридичного документознавства НАВС

Нині мовні питання в Україні є дуже актуальними. Їх обговорюють під час теледебатів, вони стають предметом дискусії на шпальтах різноманітних газет і по особливому переконливо їх вирішують вуста політиків перед черговими виборами. Утім, на жаль, незалежна Україна за 20 років свого існування ще не змогла перейти від слова до діла, від постійних декламувань до конкретних законодавчих втілень. Безумовно, причиною цього є насамперед нестабільна політична ситуація в Україні, за якої зміна влади призводить до зміни пріоритетних напрямків, у тому числі й у мовній політиці. Але варто наголосити на тому, що до сьогодні в українському праві залишається мало вивченими та дослідженими такі поняття, як «мовні права», «мовні обов'язки» і людини, і громадянина, і нації (народу).

Як відомо, основним міжнародним документом, що регулює мовні права є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція). Зокрема нас цікавитиме насамперед ч. 1 статті 10 «Свобода вираження поглядів», у якій зазначено: «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств». Тобто, йдеться про право на свободу вираження поглядів, яке включає: 1) право на свободу дотримуватися своїх поглядів, 2) право на свободу одержувати інформацію, 3) право на свободу передавати інформацію та ідеї.

Така правова норма наявна в більшості конституцій демократичних держав. Якщо ж спробувати узагальнити ці правові норми, то матимемо, по-перше, право на свободу думки/слова/переконання/поглядів та, по-друге, право на вільне вираження своїх поглядів/переконань/думок/слів. Відтак, наш аналіз зведеться до чотирьох періодично повторюваних понять: слово, думка, погляд, переконання.

Найближчі за своєю семантикою поняття «думка» та «погляд», вони синонімічні. Поняття «слово» в основному збігається з вищезазначеними поняттями, хоча й акцентується в ньому швидше на звуковій матеріалізації думки, її вираженні. А от поняття «переконання» наголошує не стільки на сукупності думок чи то поглядів, як на їх усталеності, узвичасності. Узагальнюючи, вважаємо, що доцільно залишити поняття «думка» як найширше та найповніше. Разом з тим варто наголосити на тому, що конструкції «право на думку», «право на свободу думки» небажана для використання. Думка – це абстрактне поняття, яке може мати своє матеріальне втілення, а може й не мати (напр. невисловлена думка). Відтак,